

κυρία, καὶ ὅτι ὁ ἔρως ἦτον ὁ μέγας μοχλὸς ὁ πᾶν πάντα κινῶν. Ἐπειδὴ δὲ κατέστη ἀντικείμενον μεγίστης προσοχῆς καὶ σοβαρᾶς μελέτης, κατεστάθησαν καὶ τακτικά δικαστήρια διακίζοντα καθ' ἕνα τοὺς τύπους τὰς μεταξὺ ἐρωμένων ἐρωτικὰς διενέξεις, καὶ λύοντα τ' ἀνεκφυόμενα ἐρωτικὰ ζητήματα. Τὰ δικαστήρια ταῦτα συνέκειντο κατὰ πλείστον μέρος ἐκ διασήμεων κυριῶν καὶ ἐκ φρονιμῶν, ὡς λέγουσιν οἱ τότε συγγραφεῖς, ἰαποτῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐκ τινῶν ἀοιδῶν (troubadours). Αἱ δὲ ἀποφάσεις συλλεγόμεναι μετ' ἐπιμελείας ἀπετέλουν νομολογίαν χρησιμεύουσαν ὡς ὑπογραμμὸν εἰς ἄλλας τῆς αὐτῆς φύσεως ὑποθέσεις. Πάντα ἦσαν κατὰ τὴν Γαλλίαν διασημότερα ἐρωτικὰ δικαστήρια, ἀπὸ τῶν μέσων τῆς ΙΒ' ἑκατονταετηρίδος μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς ΙΕ', τὸ τῶν κυριῶν τῆς Γουασκωνίας, τὸ τῆς Ἑρμεγγάρδης ὑποκομήσεως Ναρβόννης, τὸ τῆς βασιλίσσης Ἐλεονώρας, τὸ τῆς κομήσεως Καμπανίας, καὶ τὸ τῆς κομήσεως τῆς Φλανδρίας. Ἐνταῦθα δὲ ἀναφέρομεν ἐν συνόψει χάριν περιεργείας καὶ τινὰς ἐκ τῶν παρ' αὐτῶν ἐκδοθεισῶν αποφάσεων. — Ὁ ἐραστὴς κυρίασιν τινὸς ἀπεδήμει πρὸ πολλοῦ εἰς Παλαιστίνην, οὐδὲ ἦτο γνωστὸς ὁ χρόνος τῆς ἐπανόδου του· καὶ λοιπὸν ἡ κυρία αὕτη ἐζήτησε νὰ συζευχθῆ μετ' ἄλλου, ἀλλ' ἐνστάσεως γενομένης ὑπὸ τινος φίλου τοῦ ἀπόντος, ἠναγκάσθη ἡ κυρία ν' ἀναβάλῃ τὸν γάμον καὶ γὰρ εἰσαγάγῃ τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ ἐρωτικὸν δικαστήριον τῆς κομήσεως τῆς Καμπανίας. Τὸ ζήτημα ἐτέθη οὕτω πως·

« Ἐὰν ἡ χηρεύσασα τοῦ ἐραστοῦ αὐτῆς, δύναται μετὰ παρέλευσιν δύο ἐτῶν νὰ συζευχθῆ μετ' ἄλλου, ἐτι μᾶλλον ὑποτίθεται ὅτι ἠμπορεῖ ν' ἀντικαταστήσῃ ἄλλον εἰς τὴν θέσιν ἀπόντος ἐραστοῦ. » Ἡ δὲ ἐπ' αὐτοῦ ἐκδοθεῖσα ἀπόφασις ἔχει οὕτω· « Ἡ ἀπουσία ἐραστοῦ δὲν δικαιῶται πρὸς αὐτὸν ἀπιστίαν, ἐκτός ἂν αὐτὸς οὕτως ἠθέτησε τὰς ὑποχρεώσεις του· εἰ δὲ δὲν ἐπεμψεν ἐπιστολάς, ἐνδεχόμενον νὰ ἐπραξέ τοῦτο ἐκ φρονήσεως, φοβούμενος μὴ ἀνακαλυθῶσι τὰ τοῦ ἐρωτός του ἀπόκρυφα. »

Ἄλλοτε νέος τις ἐρασθεὶς ἀδυσωπήτου νεανίδος τῆ ἐπρόσφερε πολύτιμα δῶρα ἐπ' ἐλπίδι ὅτι ἠθελε κάμψῃ τὴν σκληρὰν αὐτῆς καρδίαν· ἀλλ' αὕτη καίτοι δεχθεῖσα εὐχάριστος τὰ δῶρα ἐμεινεν ἀκμυπτος. Ὁ νέος κατέφυγε λοιπὸν εἰς τὸ δικαστήριον τῆς βασιλίσσης Ἐλεονώρας, καὶ τοῦτο ἀπεφάνθη ὅτι α ἡ παραδοχὴ τῶν δῶρων συνεπιφέρει καὶ τὴν ἀνταμοιβήν. »

Ἄλλος τις, τολμήσας νὰ δημοσιεύσῃ τὰς μετὰ τῆς ἐρωμένης αὐτοῦ ἀποκρύφους σχέσεις του, κατεμνήθη εἰς τὸ δικαστήριον τῶν κυριῶν τῆς Γουασκωνίας· τοῦτο δὲ ἐξέδοτο ἀπόφασιν καταδικάζουσαν αὐτὸν ν' ἀπέχῃ ἐφ' ὅρου ζωῆς τοῦ ἐρωτός, καὶ προστάζουσαν πᾶν τὸ γυναικεῖον φύλον ν' ἀποφεύγῃ αὐτόν. Ἐὰν δὲ τις παρεβιάζε τὴν ἀπαγόρευσιν, πᾶσα γυνὴ ἐντιμος ἔπρεπε ν' ἀποστρέφῃται αὐτήν.

Πολλὰκι οἱ ποιηταὶ ἠγρολοῦντο συζητοῦντες

ἐρωτικὰ ζητήματα, τὰ δὲ περὶ τούτων ποιήματα ἐκαλοῦντο *ἔριδος* (*lenson* καὶ *jeux-partis* ἢ *mi-partis*), εἰς δὲ τὸ τέλος τῆς συζητήσεως ἀπεφασίζετο ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου ἐρωτικοῦ δικαστηρίου ποῖα ἐκ τῶν προτεινομένων λύσεων ἦτο ἡ ὀρθωτέρα. Ὅπου δὲ δὲν ὑπῆρχον διερχῆ ἐρωτικὰ δικαστήρια, συνεκροτοῦντο ἑτακτα ἢ διαιτητικά, μὲλη ἔχοντα ἐξ ἀμφοτέρων τῶν φύλων· καὶ ταῦτα ἀπεφαινοντο περὶ τῆς ποιητικῆς ἔριδος. Κατὰ τινὰ δὲ τῶν τοιούτων ἐρίδων ἐγεννήθη τὸ ἐξῆς ζήτημα· *Δύναται νὰ υπάρξῃ ἀληθὴς ἔρως μεταξὺ συζύγων;* ἢ Τὸ ζήτημα ὑποβλήθη εἰς τὸ δικαστήριον τῆς κομήσεως Καμπανίας, ἐλύθη οὕτω πως· « Ἡμεῖς λέγομεν καὶ βεβαιούμεν δυνάμει τῆς παραρούσης, ὅτι ὁ ἔρως δὲν δύναται νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ ἐπὶ δύο συνεζευγμένων ἀτόμων. Οἱ μὲν ἐρασταὶ συμφωνοῦντες ὑποβάλλονται οἰκιοθελῶς εἰς ἀμοιβαίως παραχωρησεις καὶ ἀνευ οὐδεμιᾶς ὑποχρεώσεως ἢ ἀνάγκης, οἱ δὲ σύζυγοι εἰσὶν ἠναγκασμένοι νὰ δέχωνται κατὰ χρέος ἀμοιβαίως ὁ εἰς τοῦ ἐτέρου τὰς θελήσεις, καὶ οὐδὲν ν' ἀρνήται ὁ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον. . . . Ἡ ἀπόφασις δὲ αὕτη ἦν ἐξετάσθη μετὰ ὄριμον σκέψιν καὶ συναίνεσιν πολλῶν ἄλλων κυριῶν, ἐγένετο δι' ἡμᾶς σταθερὸν καὶ ἀπαραβίαστον κύρος. Οὕτως ἀπεφασίσθη ἐν ἔτει 1174, τὴν 3 ἡμέραν τῶν Καλενδῶν τοῦ Μαΐου, Ἰνδικτιῶνοι Ζ'. » Ἄλλ' ἐν τούτοις ποῖον ἦτο τὸ κύρος καὶ ἡ ἰσχὺς τῶν τοιούτων ἀποφάσεων; Ἡ κοινὴ πάντων γνώμη, καὶ αὕτη τῶν βασιλέων ἀκόμη! . . . Ὡστε δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ἀνευ ὑπερβολῆς, ὅτι αἱ ἀποφάσεις αὗται εἶχον μείζονα ἰσχύν, ἢ αἱ ὑπὸ τῆς ἐξουσίας διὰ μυριάδων λογγῶν στηριζόμεναι σήμερον τῶν ἀνωτάτων δικαστηρίων τοῦ κράτους!

I. ΔΕ-ΚΙΓΑΛΛΑΣ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

—οοοοο—

Erinnerungen und Eindrücke aus Griechenland von W. Visser. Basel 1857. (Ἀναμνήσεις καὶ Ἐντυπώσεις ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ Β. Βισέρου, καθηγητοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βασιλείας.)

—οοο—

Ἐν τῇ περὶ ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος πραγματείᾳ ἀνεφέρομεν περὶ τοῦ ἀξιολόγου τούτου ποιήματος τοῦ καθηγητοῦ Κ. Βισέρου, γνωστοῦ εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον ἕνεκα διαφόρων ἀρχαιολογικῶν διατριβῶν του. Ὁ φιλέλλην οὗτος Ἑλβετός ἐπεχείρησε τὴν ἐν Ἑλλάδι περιήγησιν του κατὰ τὸ 1853—1854 ἐποχὴν ὀδύνης καὶ μαρτυρίου.

When fortune fled her spoil' d and favourite child
He stood unshen' d the ill upon him piled.

Καὶ ὅμως ἡ κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐπικρα-
τοῦσα τότε τεχνητὴ συκοφαντία δὲν ἐκόλυσε τὸν
σοφὸν ἄνδρα ἵνα ἴδῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν ἐνα-
ξιοπαθοῦσαν Ἑλλάδα, ἵνα μελετήσῃ ἰδίως ὄμμασιν
τὸν ἐσωτερικὸν αὐτῆς μηχανισμόν καὶ ἀρυσθῆ, ἐπὶ
τέλους, ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐξετάσεως τὴν ἰδίαν
κρίσιν. Μακάριος τῶντι ὁ λαὸς ἐκείνος ὅστις κα-
ταμετρεῖται διὰ τῆς στάθμης τῆς δικαιοσύνης καὶ
οὐχὶ διὰ τοῦ ὠνίου τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐφημεριδογρα-
φίας καλάμου! Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογήσωμεν,
πρὸς τιμὴν τῶν ἐσχάτως τὴν Ἑλλάδα περιηγησα-
μένων, ὅτι οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἐκρινεν ἀδίκως ἢ ἐκ
προκαταλήψεως περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Πα-
ρῆλθον πλείον αἱ ἀπορράδες τῆς δουλείας ἡμέραι
καθ' ἃς ὁ Βερθόλδης, ὁ Βεϊκάρδος καὶ ὁ Πάυιος,
ἀμοιροῦντες νοῦς καὶ φιλανθρωπίας τῶν δύο τοῦ
τῶν ἐφοδίων τοῦ περιηγητοῦ, ὡς ὀρθῶς ἔλεγεν ὁ
αἰθίμιος Κορζῆς, κατήρχοντο εἰς τοὺς αἰγιαλοὺς
τῆς Ἑλλάδος, προμεμελετημένην ἔχοντες τὴν πρό-
θεσιν, ἵνα στιγματίσωσι τὸν μόλις ὑπὸ τὸ στρώμα
τῆς ἐλευθερίας κινούμενον ἑλληνικὸν λαόν, καὶ
χαϊρετικῶς παραστήσωσιν αὐτὸν ἐνώπιον τῆς Εὐ-
ρώπης ὡς φωτισθέστην, ὡς ἠλίθιον, ὡς ἀ ἐτώσιον
ἄχθος ἀρούρης. Ὅποια διαφορὰ μεταξὺ τῶν κατ'
ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος, καὶ τῶν κατὰ τὰ τελευ-
ταῖα ἔτη περιελθόντων τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος! Ὅ-
ποια ἀντίθεσις μεταξὺ Βερθόλδου καὶ Ῥοσσίου,
Βεϊκάρδου καὶ Ἐπνέρου, Παυίου καὶ Βισέρου!

Δὲν προτιθέμεθα νὰ ἐπιχειρήσωμεν ἐνταῦθα ἀ-
νάλυσιν τοῦ ὀγκώδους συγγράμματος τοῦ Κ. Βι-
σέρου· θέλομεν ἀπενθίσαι μόνον ἐξ αὐτοῦ τὰς περὶ
τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ δοξασίας τοῦ συγγραφέως, πα-
ραλείποντες τὰς τοπογραφικὰς καὶ ἀρχαιολογικὰς
παρατηρήσεις αἵτινες ὡς ἐκ τῆς ἐκτενείας τῶν οὐ-
δεμίαν ἐπιδέχοντα βραχεῖν συνοψίν. Καὶ πρὸ πάν-
των, ἀξιοσημείωτος τυγχάνει ἡ περὶ τῆς φυσιολο-
γίας τῶν κατοίκων τῆς Ἑλλάδος γνώμη τοῦ Κ. Βι-
σέρου ὅστις, καίτοι δὲν συμμερίζεται τὴν ἑωλον θε-
ωρίαν τοῦ παραδοξοτάτου Fragmentist (Φαλμε-
ράυερ), οὐδὲν ἤττον περιπίπτει εἰς συμπεράσματα
ποσοῦτον ἀλλόκοτα ὅσον καινοφανῆ. Ὁ Κ. Βισέρος
ὁμολογεῖ ὅτι τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον κατίσχυσεν ἀ-
εἶποτε μετ' ἀξιοθαυμάστου στεφρότητος τῶν δια-
φόρων ἐπιδρῶν ἃς οἱ κατὰ καιροὺς ἀκμάζοντες
βάρβαροι ἐπεχείρησαν κατὰ τῆς ἑλληνικῆς χώρας·
ἀλλ' ὁ συγγραφεὺς λέγων ἑλληνικὸν στοιχεῖον δὲ
ἐννοεῖ τὸ κυρίως ἑλληνικόν, ἀλλ' ἕτερόν τι ὅπερ αὐ-
τὸς ἀποκαλεῖ *byzantinisch-romäische* (byzantinisch
romäische)· ἐν ἄλλοις ὁ συγγραφεὺς ἀξιοῖ ὅτι δὲν
εἴμεθα ἀπόγονοι τοῦ Περικλέους ἢ μᾶλλον εἴ-
πειν τὸ αἷμα ἡμῶν δὲν εἶναι pur sang ἑλληνι-
κόν, ἀλλὰ γραικορωμαϊκόν. Παραπτρεῖ δὲ κατόπιν
ὅτι τὸ νεοβυζαντινὸν τοῦτο στοιχεῖον ἢ τὸ ἄλ-
λως λεγόμενον *neugriechische* (neugriechische)
εἶναι τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν μεταπλασμένον ὑπὸ
τῶν ἱστορικῶν συμβάντων καὶ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ
χριστιανισμοῦ. Τίνι τρόπῳ καὶ πότε συνέβη ἡ με-
τάπλασις αὕτη; Κατὰ δυστυχίαν, ὁ συγγραφεὺς

ἀδυνατῶν νὰ παράσχη ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἱστο-
ριομικὰς διασαφήσεις, ἀρκεῖται διαβεβαιῶν ὅτι ἡ
γένεσις τοῦ νεοελληνισμοῦ ἔλαβε χώραν πρὸ τῆς
εἰσβολῆς (1) τῶν Σλάβων εἰς τὴν Πελοπόννησον
(πρὸ τοῦ 775). *Parturiunt montes!* Ἡ βραχυ-
της καὶ ἡ ἀπλοϊκότης, οὕτως εἰπεῖν, μεθ' ὧν ὁ
συγγραφεὺς ἀναπτύσσει τὸ περίεργον τοῦτο θέμα του
μᾶς παροτρύνουσι ἄλλως τε νὰ πιστεύσωμεν ὅτι
οὗτος δὲν φαίνεται ἔχων πολλὴν τὴν πεποίθησιν
εἰς τὴν παράδοξον αὐτοῦ ἐπινόησιν ἣν παρένειρεν
ἴσως εἰς τὸ πᾶνημά του, χάριν τῆς εἰς αὐτὴν ἐμ-
φανιζομένης πρωτοτυπίας. Μὴ ὑπολάβῃ δὲ τις ὅτι
ὁ Κ. Βισέρος, καίτοι τοιαύτας ἐθνολογικὰς λε-
πτολογίας ἐπιτηδεύων, δὲν αισθάνεται δῆθεν θερ-
μὴν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων συμπάθειαν; ἄπαγε! ὁ
σοφὸς Ἑλβετὸς ἀναδεικνύεται, ἐξ ἐναντίας, φιλελ-
ληνικώτατος καὶ δίκαιος τῶν ἐν Ἑλλάδι καθε-
στῶτων κριτῆς· ἐν τῷ τέλει τοῦ συγγράμματός του,
ὁ Κ. Βισέρος, ἀνακεφαλαιοῖ τὰς περὶ τῶν Ἑλ-
λήνων ἀπαθείς κρίσεις του, ἐξ ὧν καὶ ἀποσπῶμεν
τὰ ἀκόλουθα ὡς μᾶλλον ἐνδιαφέροντα.

« Οἱ πλείστοι τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ κατοικούντων
δυτικῶν ἀποφαίνονται δυσμενῶς κατὰ τῶν Ἑλλή-
νων ἐλέγχοντες αὐτοὺς ὡς δῆθεν πλεονέκτας, πα-
νούργους, ἀπίστους καὶ ματαιόφρονας. Ἀλλὰ μὴ
ἐπιλησθῶμεν ὅτι οἱ πλείστοι τῶν δυτικῶν τού-
των συσσωρεύονται εἰς τὴν Ἀνατολήν πρὸς ἀπό-
κτησιν χρηματικῆς καταστάσεως καὶ ὅτι, ἀν ἀπο-
τύχωσιν εἰς τὰ ἐπιχειρήματα αὐτῶν ὄνειδιζουσι
φυσικῶς τοὺς Ἕλληνας ὡς αἰτίους τῆς ἀποτυχίας
τῶν, καθότι οἱ Ἕλληνες ὑπερέχουσιν αὐτοὺς κατὰ
τε τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἐπιδεξιότητα. Ἐξ ἐναντίας
πολλοὶ ἐκ τῶν δυναμένων νὰ ἐκφέρωσι δικαίαν ἐπὶ
τῶν Ἑλλήνων κρίσιν, ἐκφράζονται περὶ αὐτῶν εὐ-
νιτικώτατα. Ἐν γένει ὅμως, τὸ κύριον λάθος συν-
ίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι κρίνομεν τὸν ἑλληνικὸν λαόν
ὑπὸ εὐρωπαϊκῆν ἑποψίν καὶ ἐπιλανθάνομεθα ὅτι οἱ
Ἕλληνες, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς των καὶ τῆς ἱστορίας
των, εἶναι κατὰ τὸ ἥμισυ ἀνατολικοί, ὅτι ἀπὸ
πολλῶν ἤδη αἰῶνων ἦσαν ἀπηλλοτριωμένοι τῆς Δύ-
σεως, καὶ ὅτι μετὰ μακρὰν δουλείαν καὶ ἐπι μικρο-
τέρην τιμαριωτικὴν καταδυναστείαν ἐξῆλθον τῆς
μεσαιωνικῆς, οὕτως εἰπεῖν, ἐποχῆς καὶ ἀνέλαθον
ἐλευθέρων καὶ ἀνεξάρτητων ὑπαρξίν. Ἀρα λογισθῆ
τις ὅποια κοινωνικὴ κατάστασις ἐπεκράτει, πρὸ
ὀλίγων ἐτι αἰῶνων, ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ,
μετὰ τὸν τριακονταετῆ πόλεμον, πάντως θέλει κρί-
νει ἐπιεικέστερον περὶ τῆς Ἑλλάδος.

« Ἐβρὸν τοὺς Ἕλληνας καθόλου θρησκευτικούς,
φιλοξένους, εὐπροσδέκτους, καὶ λίαν πιστοὺς καὶ
τιμίους. Εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς συναλλαγὰς ὁ
Ἕλληνας εἶναι τὰ μάλιστα δραστήριος καὶ εὐστροφος,
συνάμα δὲ καὶ φιλοκερδής· ἡ ὑπόληψις ἦν πολυά-
ριθμα ἑλληνικὰ καταστήματα χείρους παρὰ ταῖς
ἐμπορικῆς τῆς Εὐρώπης πόλεσι καταδεικνύει ἐναρ-
γῶς ὅτι ὁ Ἕλληνας, ὡς πρὸς τὴν ἐντιμὸν τῶν ἐμπο-
ρικῶν ὑποθέσεων διεξαγωγὴν, δὲν ἀκοιμῆται ὑπὸ
τῶν ἄλλων ἔθνων. Κατὰ θάλασσαν ὁ Ἕλληνας εἶναι,

ως γνωστὸν, ἰκανώτατος καὶ δύναται νὰ συναμι-
λᾶται μετ' ἐκδόσεως πρὸς τὰ ἄλλα ἔθνη· κατὰ γῆν,
τυγχάνει φίλεργος καὶ γεωργικὸς, καί τοι, εἰς τὰς
μεγάλας πόλεις, ῥέπει πρὸς τὴν ὀκνηρίαν καὶ φλυα-
ρίαν (:). Εἶναι προσέτι καὶ ὑπερήφανος, καὶ κατὰ
σοῦτο μάλιστα δύνηται νὰ διαβεβαιώσῃ ὅτι, καθ'
ἅλην τὴν ἐν Ἑλλάδι περιήγησίν μου οὐδαμῶς ἀπήν-
τησα ἐπαίτην τινά. Παρὰ τὴν ὑπερηφανίαν, κέκτη-
ται ματαιοφροσύνην τινά καὶ κλίσιν πρὸς τὴν
ἐξωτερικὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ πολυτέλειαν. Ὁ
Ἕλληνας εἶναι προσέτι ἐλευθέριος καὶ εὐεργετικὸς·
μαρτυροῦσι δέ μου τῶν λόγων, τὰ πολυάριθμα καὶ
παντοῖα καθιδρύματα ἅτινα ἐνυπάρχουσιν εἰς τὴν
ἐν περίπου ἑκατομμύριον κατοίκων ἀριθμοῦσαν Ἑλ-
λάδα. Φυσικὴν εὐφυίαν καὶ φιλομάθειαν κέκτηται
ὁ Ἕλληνας ἐν πολλῷ μέτρῳ, ἂν δὲ οὐχὶ ἀλόγως
ἐλέγθη ὅτι ἡ ἐπιστήμη καλλιεργεῖται μᾶλλον ὡς
μέσον τιμῆς καὶ εὐπορίας, ἢ ἀπλῶς ὡς ἐπιστήμη,
τότε βεβαίως δὲν ἀνήκει εἰς τοὺς κατοίκους τῆς
δυτικῆς Εὐρώπης νὰ κρίνωσι περὶ τοῦ προκειμένου
λίαν αὐστηρῶς. Τέλος πάντων, ὁ Ἕλληνας εὐμοιρεῖ
καὶ τῶν δύο ἀνεκτιμήτων προτερημάτων τῆς στρα-
τιωτικῆς τέχνης, λέγω, τῆς καρτεροψυχίας καὶ
τῆς ἐν μέσῳ κακοπαθειῶν ἐμμονῆς. Ἀνακεφαλαί-
οῦντες πάντα τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα, ὀφείλομεν
ὁμολογῆσαι ὅτι οἱ Ἕλληνες, τοιαῦτα κειτημένοι
πλεονεκτήματα, δύναται νὰ παράσχῃσι θαυμάσια
ἂν διοικῶνται ὑπὸ ἰσχυρᾶς, δραστηρίας καὶ δικαίας
κυβερνήσεως.

» Ἄλλ' ἐντεῦθεν ἀναφέρεται ἕτερον ζήτημα· ἂν,
δηλαδή, οἱ Ἕλληνες εὐρίσκωνται εἰς κατάστασιν
ἔτι κυβερνῶνται ἀφ' ἐαυτῶν οὕτως ὥστε νὰ δυνηθῶσι νὰ
λάβωσιν ἐν τῷ μέλλοντι τὴν ἐπαξίαν αὐτῶν θέσιν.
Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὑπάρχουσι λαοὶ οἵτινες καὶ τοι
πεπρωκτισμένοι μετ' ἀρίστων διανοητικῶν καὶ ἠθι-
κῶν προσόντων ἐπιτηδεύουν εἰς ἰδιωτικὸν βίον, οὐ-
δὲν ἦσαν στεροῦνται πάσης πολιτικῆς ἰκανότητος·
ἦκουσα δὲ τινῶν ἀδίκως ἀρνούμενων τὸ πλεονέκτημα
τοῦτο εἰς τοὺς Ἕλληνας. Τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα, ὁ
πρῶτος οὗτος ὅρος τῆς πολιτικῆς ὑπάρξεως ἐνὸς
λαοῦ, τυγχάνει τὰ μάλιστα ἰσχυρὸν παρὰ τῷ Ἕλ-
ληνι, ὅστις οὐχὶ μόνον εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ προσ-
φέρει διάκυρον ἀφοσίωσιν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν θρη-
σκείαν, τὴν στενότερα συνγνωμένην μετὰ τῆς ἐ-
θνικότητός του. Ἄν εὐάριθμοὶ τινες περιηγηταὶ
ἠξίωσαν ὅτι ἐν Ἑλλάδι ἐπιθυμοῦσι (!!) τὴν Τουρ-
κοκρατίαν, τὸ τοιοῦτο δύναται νὰ λεχθῆ ἴσως περὶ
ὀλιγίστων τινῶν ἀρχηγῶν ἠναγκασμένων ὄντων νὰ
ὑποκύπτωσιν εἰς τὴν νόμιμον τάξιν καὶ οὐχὶ πλέον
νὰ διάγωσι βίον αὐθαίρετον· τὸ κατ' ἐμὲ, εἶδον
πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐπικρατοῦν τὸ φλογωδέ-
στατον κατὰ τῶν πρώην δυναστῶν μῖσος, καὶ τὴν
διακαεστέραν ἐλπίδα ἐπὶ τῇ ἐλευθερώσει τῶν ὑπὸ
τὸν τουρκικὸν ζυγὸν κεκυφόντων ἀδελφῶν. Τὸ ἤδη
περιπλεκόμενον ἀνατολικὸν ζήτημα διετράνωσεν
ἀρκούντως τὸ αἶσθημα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ· ἐνθυ-
μῶμαι ἔτι ζωηρῶς τὸν ἐνθουσιασμὸν ὃν παρήγαγεν
ἐν Χαλκίδι ἡ κατὰ τὴν ἀριξίαν μου διαδοθεῖσα

ψευδῆς εἰδήσις περὶ ἐκαναστάσεως ἐκτραγείσης ἐν
Κρήτῃ. Αἱ ἀκόλουθοι λέξεις ἄς μοι ἔγραψεν εἰς
τῶν ἐν Ἀθήναις φίλων μου ἐπὶ τῆς ἐκαναστάσεως
τῆς Θεσσαλίας, εἰκονίζουσιν ἐξαιρέτως τὸ πνεῦμα
τῶν Ἑλλήνων. « Ἐρρέτω τέλος (λέγει) ἡ παλαιὰ
ἀφροσύνη ὅτι ῥωσσικὸν δῆθεν ἀργύριον καὶ ῥωσικὴ
μηχανογράφια ἐγέννησαν τὴν ἐκανάστασιν, ἢ ὅτι
ἡ Ἑλλάς σύμπασα εἶναι ῥωσσόφρων· οὐχὶ ἡ Ῥωσ-
σία, ἀλλὰ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Κίνας ἢ ὁ τοῦ
Μαρόκκου ἠθέλην εἶσθαι ὁ ἀριστος τῶν φίλων μας,
ἂν διέκειτο ἐχθροπαθῶς πρὸς τὴν Τουρκίαν.

» Τὴν πολιτικὴν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ διάγνω-
σιν τεκμηριοῖ, ἄλλως τε, ἡ πρὸς τὴν βασιλείαν
καὶ τὸν βασιλέα ἀφοσίωσις ἣν ἀπήντησα πανταχοῦ
τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἀφοσίωσις δὲ αὕτη διετράνωθη
ἐξόχως κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους τῶν
δυσπραγιῶν καὶ τῶν βασάνων. Οὐδεὶς τῶν ἐν Εὐ-
ρώπῃ κυριαρχῶν δύναται νὰ βιδίξῃ ἀσφαλέστερον
ἐν τῷ μέσῳ τοῦ λαοῦ του καὶ νὰ ὑποδέχεται ὑπὸ
τοῦ πλήθους μετὰ τοσοῦτων αὐταματίων καὶ ἠχη-
ρῶν ζητωκραυγῶν μεθ' ὧσαν ὁ βασιλεὺς Ὀθων.

» Ἐπὶ τῆς πορείας ἣν μέχρι τοῦδε ἐβάδιζε τὸ
μικρὸν τοῦτο κράτος δὲν δυνάμεθα νὰ φέρωμεν
βάσιμον, ἀσφαλῆ καὶ ὀρθὴν κρίσιν. Καὶ τρώντι, τί
εἶναι 25 ἔτη ἐν τῷ βίῳ ἐνὸς κράτους, ἐνὸς μάλιστα
κράτους ὅπερ ἦλθεν εἰς τὸ εἶναι μετὰ πολυχρόνιον
καταδυναστείαν καὶ ὀλέθριον πόλεμον; Ἀλλὰ δὲν
ἀρκεῖ τοῦτο· παρέσχον εἰς τὸ μικρὸν τοῦτο κράτος
ἠμίσειαν, οὕτως εἶπειν, ζωτικότητα καὶ ἀνεπαρκῆ
ὄρια· οὐδ' ἀφῆκαν αὐτὸ ἵνα κινηθῆ ἐλευθέρως ἐντὸς
τοῦ μικροῦ τούτου κύκλου, ἀλλ' ἐπέπεσαν καὶ συνέ-
σφιγγαν αὐτὸ πανταχοῦθεν, ὥσανεὶ ἠθέλον νὰ δει-
ξωσι κατὰ πόσον δυστυχῆς τυγχάνει ἐν μικρὸν
κράτος ὅπερ διατελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν λε-
γομένων εὐεργετιδῶν δυνάμεων. Μετὰ τὸν θάνατον
τοῦ Καποδιστρίου ἔλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ Κράτους
ἀντιβασιλεὺς τις ὀλίγην ἔχουσα γνῶσιν τοῦ τόπου
καὶ πολλὴν τὴν δυσπιστίαν ἐπισύρουσα. Ὑπὸ δυσ-
χερεῖς περιστάσεις ἀνέλαβε τὰς ἡνίας τῆς κυβερ-
νήσεως ὁ νέος βασιλεὺς. Οὕτως, ὁ τόπος ἤρξατο
ν' ἀναλαμβάνῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐκ τῶν βαρέων
παθημάτων τοῦ πολέμου, τὰ κόμματα συνεστά-
λησαν, τὸ ἐμπόριον ἔλαβε μεγάλην ἐπίτασιν, τὸ
ἐμπορικὸν ναυτικὸν κῆρυξεν ὀσμήμεραι, τὰ ἐκπι-
δευτικὰ καταστήματα ἤκμαζον, τὰ οἰκονομικὰ
ἐτακτοποιοῦντο, καὶ οἱ κόροι τοῦ Κράτους προή-
γοντο. »

Ὁ Κ. Βίσερος καθάπτεται ἐνταῦθα τοῦ συντάγ-
ματος ὅπερ ἀδίκως θεωρεῖ ὡς ξενικὴν ῥαδιουργίαν.

Ὁ Κ. Ἐττενερς, ὁ περιηγηθεὶς τὴν Ἑλλάδα κατὰ
τὸ 1852, ἔκρινε περὶ τοῦ συντάγματος δικαιώτε-
ρον, καὶ οὐχὶ ἀσκόπως παρέβαλεν αὐτὸ πρὸς τὴν
ἐκανάστασιν τοῦ Φεβρουαρίου. Ἄλλ' ἄς ἀκούσωμεν
τὰς τελικὰς τοῦ σοφοῦ Ἑλζετου παρατηρήσεις.

» Ὁ ἀνατολικὸς πόλεμος ἐπήνεγκε τέλος τὰ
κατὰ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ λαοῦ παθήματα ἐκεῖνα
ἅτινα ζωηρὰ ἐτι ὑπάρχουσιν εἰς πάντων τὴν μνήμην.
Μετὰ τὴν ἐλευσινὴν ἐκδοσιν τῆς ἠπειροθεσσαλικῆς

ΔΙΑΦΟΡΑ.

—*—*—*—

ἐπαναστάσεως ἧτις ὑπὸ τὴν ἐποψιν μόνον τῆς συνέσεως ὀφείλει νὰ καταδικασθῇ, ἢ ὑπαρξίς τῆς Ἑλλάδος ἐφρίνετο ἀπειλουμένη. Αἱ δυτικαὶ Δυνάμεις προσηνήθησαν πρὸς αὐτὴν ἀπηνέστερον ἢ πρὸς κατακτηθεῖσαν ἐπαρχίαν, ἢ Γαλλία ἐπελήσθη τῆς προτέρας αὐτῆς ἀγωγῆς, οἱ γάλλοι ναύαρχοι καὶ πρέσβεις ἐφέροντο δίκην ἀνθυπάτων, τὸ πλεῖστον δὲ μέρος τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου ἔσχευ ὡς θέμα τὸ νὰ συκοφαντῇ τὴν Ἑλλάδα ἐνώπιον τῆς κοινῆς γνώμης, νὰ καταβιάσῃ καὶ ἀντιπαραβάλλῃ αὐτὴν πρὸς τὴν ἀναγεννηθεῖσαν καὶ ἐκπολιτισθεῖσαν Τουρκίαν καὶ νὰ τὴν παριστᾷ ὡς τόπον ἀναρχίας καὶ βαρβαρότητας. Καὶ ὅμως, τὸ μέγα ἐγκλημα τῶν Ἑλλήνων ἦν ὅτι ἡ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν συμπάθειά των ἀπέδαινε ὀχληρὰ εἰς τὴν Δύσιν!

Ὁ συγγραφεὺς, στιγματίζας τὸ ὑπουργεῖον τῆς κατοχῆς, ἐπιφέρει περὶ τοῦ ἐνεστῶτος τ' ἀκόλουθα
 π Μὲ ὅλας τὰς ἀντιδράσεις συνέστη, τέλος πάντων ἐν ὑπουργεῖον, συγκεῖμενον ἐξ ἀνδρῶν ἐμπείρων, νέων τὴν ἡλικίαν καὶ ἀπηλλαγμένων παντὸς κομματικοῦ πάθους. Τοῦτο ἤρξατο νὰ ἐργάζεται ἀνεκδοτῶς καὶ ἀπλανῶς ὑπὲρ τῆς κοινῆς εὐημερίας, νὰ βελτιστῇ τοῦς διοικητικοῦς κλάδους καὶ νὰ λαμβάνῃ σπουδαιότατα μέτρα. Αἱ πρόσοδοι τοῦ κράτους ἀνέβησαν, κατὰ τὰς ἐπιστήμους ἐκθέσεις, μέχρι τῶν εἴκοσιν ἑκατομμυρίων δραχμῶν. Εἶναι ἀναντιρρήτου ὅτι τὸ ἑλληνικὸν κράτος ἐξῆλθεν ὑγιέστερον ἐκ τῶν ἐπωδύνων αὐτοῦ ταλαιπωριῶν· εἰς δὲ τοσοῦτον μικρὸς λαὸς ὅστις δεῖκνυε τοιαύτην ἀντίστασιν κατὰ τῆς ἐξωτερικῆς πίεσεως καὶ σιατέλλεται περὶ αὐτὸν ἐν ταῖς δυσπραγίαις, εἶναι βεβαίως ἀντάξιος τῆς ὑπολήψεως καὶ τῶν μάλιστα κατ' αὐτοῦ προκατειλημμένων καὶ δὲν στερεῖται μέλλοντος.

π Ἀδύνατον εἶναι νὰ προειπώμεν τίνι τρόπῳ θέλει ἀναπτυχθῇ τὸ μέλλον τοῦτο· τὸ σημερινὸν ἑλληνικὸν βασίλειον ὀφείλει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀρχὴ εὐρυτέρης τινὸς ἀναπτύξεως ἧτις πάντως θέλει ἐκέλθῃ. Τὸ ἐν Εὐρώπῃ τουρκικὸν κράτος δὲν δύναται νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ μακρὸν, καθότι αἱ βάσεις αὐτοῦ, ὡς ὅλων τῶν ἀσιατικῶν δεσποτειῶν, εἶναι σαθραὶ· οὐδεὶς πιστεύει μετὰ σπουδῆς ὅτι αἱ λεγόμεναι μεταρρυθμίσεις εἰσὶν ἱκαναὶ νὰ ἐμβάλωσιν εἰς τὸν ὀθωμανισμὸν νέαν ἀκμὴν.

π Ἡ Ἑλλὰς, λοιπὸν, ἦν ἅπαντες οἱ ὑπὸ τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν ὁμοθετεῖς θεωροῦσιν ὡς τὸ κέντρον αὐτῶν, ὀφείλει, διὰ τῆς καλῆς διευθετήσεως τῶν πόρων τῆς καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν δυνάμεων τῆς νὰ καταστῇ ἡ ἐστία καὶ ὁ πυρὴν μελλουσῶν πλάσεων, καὶ προπαρασκευασθῇ ἵνα μὴ, κατὰ κρίσιμους στιγμὰς, καταληφθῇ ἐξ ἀπροόπτου· ἰδοὺ τὸ ἔργον ὅπερ εἶναι βεβαίως ἱκανὴ ἵνα ἐκπληρωθῇ, καὶ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ὁποίου ἐνδιαφέρεται οὐχὶ μόνον αὐτὴ ἀλλὰ καὶ ἡ Δύσις ἅπασα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΘΕΡΕΙΑΝΟΣ.

ΓΥΝΑΙΚΟΦΑΓΙΑ. Κατὰ τὸν Times οἱ αὐτόχθονες τῶν κατὰ τὸν Ἱβηρικὸν Ἰνδιανὸν Μαρκασιῶν νήτων συνειθίζουσι νὰ ζυγῶσιν εἰς γάμον τὰς ὠραιοτέρας νέας, καὶ ἀφ' οὗ νυμφευθῶσιν αὐτάς, νὰ τὰς τρώωσιν. Οἱ ἱεραπόστολοι κατέβαλον πᾶσαν μεριμνᾶν ἵνα ἐξαφανίσωσι τὸ ἔθος τοῦτο, καὶ ὅμως οὐδὲν σχεδὸν κατώρθωσαν· διότι ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ναυκαΐδας, ὅστις γενόμενος χριστιανὸς διήγαγε βίον εὐσεβῆ, κητεβρόχθισε τρεῖς ἐκ τῶν συζύγων αὐτοῦ καὶ ἐφαγε μέρος τῆς πλάτης ἄλλης τετάρτης. Ἦθελε δὲ καταφάγει αὐτὴν καὶ ὀλόκληρον, ἐὰν ὁ λαὸς τῶν Ὀμοσπόνδων Πολιτειῶν φιληνωπία φερόμενος δὲν ἐξηγόραζεν αὐτὴν διὰ 2500 περίπου παλλήρων.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΑΓΓΛΙΑΣ. Ἡ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μ. Βρετανίας κατὰ τὴν ἐσχάτως γενομένην ἀπκρίθμῃσιν εἶναι ἀξιοθαύμαστος· τὸ 1842 ἔτος ἡ νῆσος τῆς Ἀγγλίας κατοικεῖτο ὑπὸ 16 ἑκατομμυρίων καὶ 124,000 ψυχῶν· τὸ δὲ 1856 περιεῖχε 19 ἑκατομμύρια καὶ 44 χιλιάδας, ἧτοι ἐν διαστήματι 14 χρόνιων ἐγένετο αὐξήσις τριῶν ἑκατομμυρίων ὡς ἐγγιστα. Ὁ πληθυσμὸς ὀλοκλήρου τῆς Μ. Βρετανίας φθάσει σήμερον εἰς τὰ 29,000,000, δηλ. εἰς ἀριθμὸν ἀπίστευτον μετὰ τὴν μετανάστευσιν 2 ἑκατομμυρίων καὶ 800,000 γενομένην ἐντὸς τῶν τελευταίων δέκα ἐτῶν. Οἱ πλεῖστοι τῶν μεταναστῶν τούτων μετέβησαν εἰς τὴν Αὐστραλίαν, οἱ δὲ λοιποὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν οἱ μεταναστεύοντες εἰς τὴν Αὐστραλίαν κατ' ἔτος, ἀποτελοῦσι πᾶσαν 40 ἕως 50 χιλιάδων. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξαγωγή τῆς Μ. Βρετανίας κῆξῃσιν ἐπίσης μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος. Τὸ μὲν 1847 ἡ ἀξία τῶν ἐξαχθέντων ἀνέβη εἰς 47 ἑκατομμύρια καὶ 285 χιλιάδας περίπου λιρῶν· τὸ δὲ 1856, εἰς 116 ἑκατομμύρια· καὶ τὸ μᾶλλον εὐχάριστον, ἐν ᾧ κῆξῃσεν ὁ πληθυσμὸς ἡλαττώθη ὁ ἀριθμὸς τῶν πενήτων οὐ βοηθεῖ τὸ δημόσιον. Τὸ 1849 ἦσαν εἰς τὴν Ἰρλανδίαν 308 περίπου χιλιάδες πενήτων, σήμερον δὲ μόνον 56 χιλιάδες, καὶ βεβαίως ἡ μετανάστευσις συνετέλεσεν εἰς τοῦτο. Ἡ τοσαύτη δὲ αὐξήσις τῆς κοινῆς εὐτυχίας ἐν τῷ διαστήματι 14 ἐτῶν, εἰ καὶ συνέβησαν συγχρόνως ἐπιδημίαι, πόλεμοι καὶ μεταναστάσεις, τιμᾷ τὴν φρόνησιν καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ.

Ὁ στρατάρχης Βερὼν, θέλων νὰ τακτοποιήσῃ τὰ ἐξοδα αὐτοῦ, κατέσας τὸν ἐπιστάτην τῆς οἰκίης ὅστις ἐκλεπτεν αὐτόν· Lanthoine, ἠρώτησε, πόσον μισθὸν λαμβάνεις;—300 λίτρος, ἐκλαμπρότατε, ἀπεκρίθη ὁ ὑπηρέτης. — Σοὶ δίδω 1200 ἐπὶ τῷ ὄρω ὅτι δὲν θέλεις μὲ κλέπτει. — Ἀδύνα-